

تعلیم و تربیت در ایران باستان

ادامه از شماره قبل
پژوهش گر: فروغ - شاهرودی

آموزش نظامی

آموزش نظامی به صورت یک سنت ملی بین ایرانیان رواج کامل داشت. این آموزش به منظور تربیت سپاهی و لشکری بود و از حیث کمیت و کیفیت با تربیت بدنی اختلافاتی داشت؛ هر چند که تربیت بدنی دنباله و کامل کننده آن بود. لزوم آموزش های نظامی و سیر آن از لحاظ آشنایی و تسلط در به کار بردن اسلحه های گوناگون با بررسی جنگ ابزارها در آن روزگار مشخص می شود.

از پایه های آموزش در روزگار باستان، آموزش نظامی و سپاهی گری بود. زیرا مهم ترین موضوع در آن روزگار، برخوردهایی بود که بین ملل گوناگون با اهداف مختلف وجود داشت. به علاوه، پشتیبانی واقعی قلمرو حکومت با نیروهای سپاهی و رزمنده بود. این نیروها با نظم کامل تشکیلات ارتشی تربیت و اداره می شدند.

در شاهنامه آمده است که قهرمانان و شاهان، در هنگام و پیش از جنگ به خدا نیایش می کردند و از او کمک و یاری می خواستند:

گشاد از میان آن کیانی کمر
برون کرد خفتان و جوشن، ز بر
ز بهر نیایش سر و تن بشتست
یکی پاک جای پرستش، بجست
از آن پس نهاد از بر خاک سر
اچنین گفت: کای داور دادگر
ز هر بد تویی بنده گان را پناه
تو دادی مرا گردی و دستگاه
توانایی و مردی و فر و زور
همه کامم از گردش ماه و هور ...
ز داد تو بینم همه، هر چه هست
دگر کس ندارد در این کار، دست ...
ستایش چو کرد آن یل سرفراز
به تن باز پوشید هر گونه ساز

در اوستا درباره آرزوی ایرانیان برای سپاهیان دلیر و ستایش آنها از جنگ جویان چنین آمده است: « فروهرهای نیک توانای پاک

۱- شاهنامه، به تصحیح فرصت شیرازی، ص ۱۹۷

آموزش هنر سفال

از تاریخ هنرها و صنایع ابتدایی در ایران باستان، سفال‌سازی قدیم‌ترین سابقه‌ی تاریخی را دارد. از زمان اقوام آریایی در ایران، آثار سفالی به دست آمده است، اما سفال‌ها به تدریج ظریف‌تر و منقش شدند. «با پیدایش چرخ کوزه‌گری در ایران باستان مقارن هزاره چهارم قبل از میلاد تحول عظیمی در سفال‌سازی پیدا شد».^۱ از این زمان به بعد، ساخت سفال احتیاج به تخصص و آموزش داشت. مرحله‌ی مهم در ساخت سفال که بیش‌تر جنبه‌ی آموزشی داشته است، تزیین و منقوش کردن آن بود. در نتیجه، با توجه به این بخش، هنر نقاشی نیز پیش‌رفت کرد. مرحله‌ی پیچیده‌تر، استفاده از لعاب بر روی سفال بود که احتیاج به دانش و مهارت زیاد داشت.

از روی آثار به دست آمده می‌توان به دانش و مهارت سفال‌سازی و هنرمندان آن دوره پی برد که با گذشت دوره‌های تاریخی کامل‌تر، زیباتر و هنرمندانه‌تر می‌شود.

آموزش هنر نقاشی

هنر نقاشی قدیم‌ترین هنر ایران باستان است، زیرا از قدیم‌ترین زمان‌ها آثار نقاشی بر روی سفال‌ها و سنگ‌ها و غارها یافت شده است. اما وجود سبک و پیشرفت هنر نقاشی به طور آشکار در آثار دوره هخامنشی دیده می‌شود. در کاخ‌های دوره هخامنشی، در سنگ‌ها و کاشی‌ها از هنر نقاشی استفاده شده و در آثار ظریف و متنوع و گوناگون به جای مانده از آن دوره سبک و پیشرفت هنر نقاشی کاملاً نمایان است. از آثار دوره اشکانی مثل نقاشی‌های کوه خواجه در سیستان نیز می‌توان به سبک نقاشی آن دوره پی برد.

مقدسین را می‌ستاییم. آن توانایان، دلیران، پیروزمندان، در جنگ کامیابان که آسایش بخشند، حمله برند، تکاپو کنند و . . .».^۱ در ایران باستان، از اهورا مزدا، ایزدان و امشاسپندان، درخواست فرزندان دلیر و قهرمان شده است.

در دوره مادها، ایرانیان به دلیل رهایی از تسلط آشور به تقویت نیروی نظامی خود می‌پرداختند. کوروش کبیر پس از تشکیل حکومت، به تدارک و تقویت نیروی نظامی پرداخت. اما از زمان داریوش، سازمان ارتش وسعت یافت. به زمان اشکانیان نیز از نو شالوده ارتشی ملی پایه‌ریزی شد. به هر حال، آموزش فنون نظامی از دوره مادها در ایران رایج بود. هرودوت می‌گوید: «در زمان هخامنشیان، نظام وظیفه معمول بود و تمام مردان از ۱۵ تا ۵۰ سالگی موظف بودند در هنگام جنگ برای عملیات ارتشی و نظامی آماده شوند».^۲

در اوستا و نیز شاهنامه نام سلاح‌ها و ابزارهای جنگی و نظامی آورده شده است. در اوستا، گرز، قوی‌ترین آلات کارزار خوانده شده است.

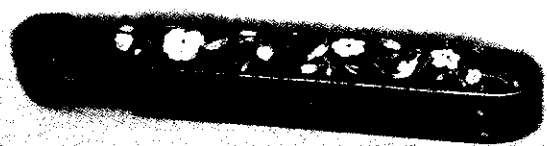
میترا، خدای پیمان و ایزد کارزار، با خود گرز به همراه دارد: «مهر را می‌ستاییم . . . وی گرز را با صد گره و صد تیغه به دست گرفته . . .».^۳

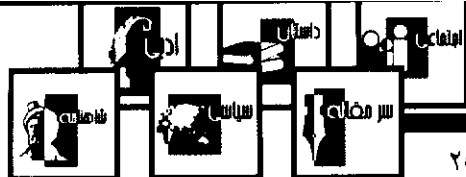
فرماندهی نیروها و عملیات مربوط به آن نیز از جمله فنون نظامی بود که در کتاب‌های تاریخی مربوط به آن دوره و در خلال بررسی و شرح وقایع جنگ‌ها آمده است.

آموزش‌های هنری و صنعتی

از تمام دوران ایران باستان، آثار هنری متنوع و متعدد به دست آمده است که نشان‌دهنده غریزه هنردوستی و ظرافت و دقت هنری آنان می‌باشد. هنرها و حرفه‌ها در دوران باستان متنوع بوده است که به شرح آن‌ها می‌پردازیم.

- ۱- فروردین‌یشت، کرده ۱۱، فقره ۴۰/
- ۲- به نقل از سیر تمدن و تربیت در ایران باستان، ص ۲۳۰/
- ۳- مهریشت، کرده ۲۴، فقره ۹۶/
- ۴- آموزش و پرورش در ایران باستان، ص ۳۱۶/

دوره دوباره احیا می‌شود. مکتب‌ها و سبک‌های هنری این دوره تحت تأثیر هنر سنتی و ملی قرار می‌گیرد.^۵

آموزش هنر معماری

هنر معماری همگام با پیشرفت هنر مجسمه‌سازی و پیکرتراشی پیشرفت و تکامل یافته است. در اوستا از خانه‌ها و چه‌گونه‌گی آن‌ها سخن رفته است. «با جنس زرین، در و پنجره بزرگ (ساخت) که روشنی طبیعی در اندرون غار برود».^۶

در این دوره، دژهای استوار و وسایل دفاع در سرحدات کشور وجود داشت.

دژی بود کش خواندندی سپید بدان دژ، بد ایرانیان را امید^۷
کاخ سلطنتی در همدان نشان‌دهنده سبک معماری مادها می‌باشد. سبک معماری هخامنشیان تحت تأثیر معماری اقوام و ملل تابعه‌ی ایران بود. کاخ کوروش در پاسارگاد، معماری شوش، استخر، آپادانا و تخت جمشید، هنر معماری دوره هخامنشی و نفوذ اقوام تابعه‌ی ایران و هنر و ذوق خاصی ایرانی را نشان می‌دهد. با ورود سلوکیان در این هنر انحطاطی ایجاد می‌شود که حتا در دوره اشکانی نیز این انحطاط باقی می‌ماند. در این دوره معماری تحت تأثیر هنر یونانی رومی قرار می‌گیرد.

آموزش هنر منبت‌کاری و حکاکی

هنر منبت‌کاری و حکاکی از هنرهای اصیل باستانی ایران می‌باشد. اما به علت آسیب‌پذیری چوب، اشیای چوبی کمی از زمان باستان باقی‌مانده است. بهترین نمونه‌ی حکاکی را بر روی مهرهای استوانه‌ای مشاهده می‌کنیم که تعدادی از آن‌ها هنوز باقی‌مانده است. بیش‌ترین مهرهای حکاکی شده مربوط به آریاها و پیش از حکومت هخامنشیان است. از آثار حکاکی هخامنشی، نمونه‌های روی عقیق و سکه‌ها به دست آمده است. با توجه به ظرافت آثار به نظر می‌رسد که آموزش این هنر بسیار مهم بود.

اشکال و صورت‌های گوناگون حکاکی، روی سنگ‌ها، ابزار و ادوات به صورت مراسم مذهبی یا جنگ‌ها دیده می‌شود. از **نمونه‌های حکاکی دوره اشکانیان، حکاکی روی نگین** است. از آثار به دست آمده از قبور پارتی‌ها، چند نمونه انگشتری از آهن یا برنز با نگین شیشه‌ای دیده شده است.

ادامه دارد . . .

بی‌تردید، با وجود رواج نقاشی می‌توان به دانش و آموزش این هنر در آن زمان آگاهی یافت. کلام آخر این که تاریخ ایران باستان پوشیده است از انواع هنر سفال، مجسمه‌سازی، ظریف‌کاری، نقاشی روی سفال، نقاشی بر دیوارها و سنگ‌ها، کنده‌کاری روی سنگ که نمونه‌های زنده آن در گوشه و کنار سرزمینمان به فراوانی وجود دارد.

آموزش هنر فلزکاری و زرگری

یکی از عواملی که باعث رکود تدریجی صنعت سفال‌سازی شد و به عنوان رقیبی در صحنه‌ی حیات اقتصادی آن دوره ظهور کرد، صنعت و هنر فلزکاری بود. با مطالعه در سیر تاریخ تمدن جوامع می‌بینیم که از زمان پیدایش فلز به مرور بر انواع اشیای فلزی افزوده شد و از تعداد اشیای سفالی کاسته شده است.^۱

در اوستا آمده است که ایرانیان، ظروف را از چوب، سفال، سنگ، مس، طلا و نقره می‌ساختند: «هاون سنگی را خواستار ستائیدم، هاون آهنی را خواستار ستائیدم».^۲

در **وندیداد** نیز از ظروف طلا و نقره و غیره سخن گفته شده است. به علاوه، در اوستا، از زینت‌آلات طلای زنان بسیار گفته شده است. «زن‌ها خود را زینت می‌کنند با دستبند، گوشواره و طوق زر نشان . . .».^۳

از دوره مادها ساختن اشیای تجملی و ظریف متداول شد. از میان اشیای مکشوفه‌ی دوره هخامنشی، اشیای فلزی بیشتر از طلا و نقره می‌باشد، «راجع به جواهرسازی و زینت‌آلات به‌ویژه در دوره هخامنشی شواهد بسیاری در آثار نویسنده‌گان یونانی وجود دارد. از آن نوشته‌ها بر می‌آید که مادها و هخامنشی‌ها بسیار زیاد پای‌بند تجملات و آرایش بوده‌اند».^۴

در **ساخت سلاح‌ها** نیز از جواهرات استفاده می‌کردند و مهم‌ترین قسمت مربوط به فن قالب‌گیری اشیای فلزی بود که به دلیل نبود وسایل کافی و امکانات لازم، وجود دانش‌های خاص و آموزش‌های وسیع را ایجاب می‌کرد.

آموزش هنر پیکرتراشی

بنا بر نوشته‌های اوستا، ایرانیان از قدیم‌ترین زمان‌ها از ظروف سنگی استفاده می‌کردند. پس از سفال‌سازی، هنر پیکرتراشی نیز متداول شد. این هنر به تدریج پیشرفت می‌کند. نخستین آثار سنگی و پیکرتراشی تقدیم معابد و آتشکده‌ها می‌شد.

از **روی آثار** به‌جای مانده از دوران هخامنشی، هنر پیکرتراشی و حکاکی و پیشرفت آن به خوبی نمایان است. به علاوه این آثار استادی هنرمندان این فن را آشکار می‌کند. هنر پیکرتراشی در دوره سلوکیان و اشکانیان تا حدودی تحت تأثیر هنر یونانی قرار گرفته است. «اما در دوره اشکانیان سطح آموزش هنری تا حدودی پیشرفت می‌کند و هنر مجسمه‌سازی نیز مانند دیگر هنرها در این

۱. آموزش و پرورش در ایران باستان، ص ۲۴۴

۲. یسنا، های ۲۲، فقره ۲

۳. ارت‌یشت، فقره ۱۰

۴. سیر تمدن و تربیت در ایران باستان، ص ۲۸۱

۵. آموزش و پرورش در ایران باستان، ص ۳۴۹

۶. وندیداد، ۲، فقره ۳۸

۷. شاهنامه، ص ۱۱۷

کارا

نخستین در مدیریت

نخستین در تکنولوژی

نخستین در کیفیت

نخستین در طرح

نخستین در زیبایی

نخستین در ظرافت

آمیزه‌ای شکوه‌مند از هنر کلاسیک و مدرن

ایران و ایتالیا در :

طرح، تولید، تجهیز و فروش

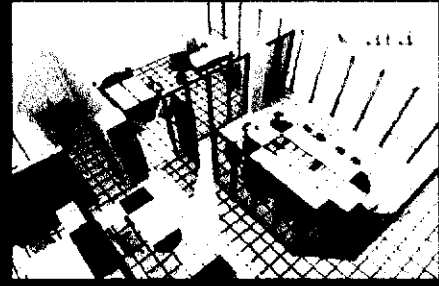
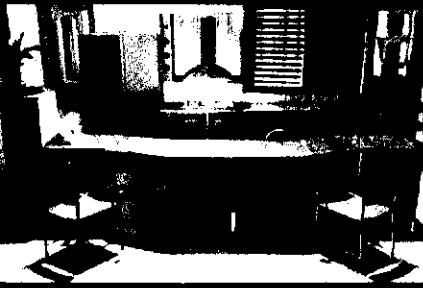
زیباترین، با شکوه‌ترین، بادوام‌ترین و کارآمدترین

مبلمان (فرنیچر) اداری و خانگی اولترا مدرن

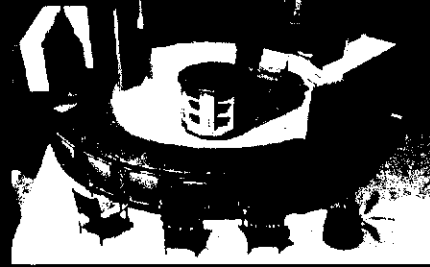
تهران نو آور

Tehran Nou Avar

کاوا

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مركز مطالعات علوم انسانی

No.178, Keshavarz B.L.V.D,
Tehran-IRAN
Tel : (+9821)8953345 9
Fax : (+9821)8976958

تهران-تلوار کشاورز - (روبروی بیمارستان پارس
پلاک ۱۷۸
تلفن: ۸۹۵۳۳۴۵-۹
فکس: ۸۹۷۶۹۵۸

تهران-فیضان مافط - نرسیده به زیرگذر مسن آباد - پلاک ۷۸

فکس: ۷۱۲۲۷۱

تلفن: ۷۳۳۸۹۳
۷۳۲۱۷۲

چیدمان : بخش تبلیغات مجله فردوسی

کتاب قرن

مجموعہ ۴۰ جلدی تاریخ قرن بیستم

پڑوہش گر: محمد کریمی

ناشر: انتشارات شاہنامہ

مجموعه‌ای ۱۰ جلدی تاریخ قرون بیستم
مجموعه‌ای از شگفت‌انگیزترین

و حقیقت‌ها که قرون چهارم تا سال اخیر ایران

و
جهان پدید می‌آید آنچه گونه سال‌ها
حوادث و غیره و آنچه
قرن بیستم

مجموعه‌ای از معتبرترین و صحیح‌ترین و کامل‌ترین اسناد
مبارک و نامه‌های شخصی، قراردادها و بیانات نامه‌های
سیاسی و اجتماعی در سال اخیر
از دهه بیستم تا اوایل سال ۱۹۰۰ میلادی
چهاردهم ۱۳۰۰ تا اوایل سال ۱۹۹۹ میلادی

مجموعه‌ای از شگفت‌انگیزترین

نخستین روزهای انقلاب مشروطیت ایران

شماره ۱۰ جلدی کتابخانه روز و حلی